

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJOS
VIEŠOJO VALDYMO GRUPĖ**

PAŽYMA

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS NACIONALINIO PRANEŠĖJO KOVOS SU PREKYBA
ŽMONĖMIS KLAUSIMAIS INFORMACIJOS APIE KOVOS SU PREKYBA ŽMONĖMIS
SITUACIJĄ IR PASIŪLYMŲ DĖL TOLESNĖS PAŽANGOS KOVOJANT SU PREKYBA
ŽMONĖMIS**

2022-06-06 Nr. NV-1592

Vilnius

Teikėjas. Vidaus reikalų ministerija.

Tikslas. Pristatyti Vyriausybei informaciją apie kovos su prekyba žmonėmis situaciją 2021 m. ir pasiūlymus dėl tolesnės Lietuvos Respublikos pažangos kovoiant su prekyba žmonėmis.

Teisinis pagrindas. Vyriausybės 2016 m. lapkričio 23 d. nutarimu Nr. 1161 „Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimais“¹ pavesta vidaus reikalų ministrui kasmet iki balandžio 1 d. pateikti Vyriausybei nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimais parengtą informaciją apie kovos su prekyba žmonėmis situaciją ir pasiūlymus dėl tolesnės Lietuvos Respublikos pažangos kovoiant su prekyba žmonėmis.

Esmė. Pateikiama kovos su prekyba žmonėmis situacijos Lietuvoje 2021 m. apžvalga.

Ikiteisminių tyrimų apžvalga

2021 m. pradėti 7 nauji ikiteisminiai tyrimai dėl prekybos žmonėmis (apie 44 proc. mažiau nei 2020 m., kuriais buvo pradėta 11 ikiteisminių tyrimų). Prekybos žmonėmis formos išlieka tos pačios, kaip ir ankstesniais metais: asmenys, išnaudoti prekybai žmonėmis nusikalstamoms veikoms (BK 147 str.), priverstiniam darbui (BK 147¹ str.) ir seksualiniam išnaudojimui bei elgetavimui (BK 157 str.).

2021 m. pradėta daugiau ikiteisminių tyrimų, kai tikslo valstybė – Lietuvos Respublika. Asmenys prekybai žmonėmis buvo išnaudojami Lietuvos Respublikoje, Norvegijos Karalystėje, Jungtinėje Karalystėje, Ispanijos Karalystėje.

2021 m. nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis pripažinti 26 asmenys (10 moterų, 15 vyrų ir 1 vaikas; 24 asmenys – Lietuvos Respublikos, 1 (vyras) – Kambodžos Karalystės, 1 (vyras) – Tadžikistano Respublikos piliečiai. Daugiausia asmenų buvo išnaudojama prekybai žmonėmis įvairioms priverstinio darbo formoms žemės ūkio, pramonės, paslaugų sektoriuose Lietuvos Respublikoje, mažiau – nusikalstamoms veikoms užsienio valstybėse. Dažniausiai nukentėjusieji buvo verbuojami žodžiu, rečiau – internetu ar per skelbimus.

Lietuvos Respublikoje priešingai nei kitose ES šalyse dažniausiai nuo prekybos žmonėmis nukenčia vyrai, rečiau – moterys, dažniausiai – 21–40 metų amžiaus asmenys, socialiai pažeidžiami asmenys (bedarbiai, turintys lengvą neįgalumą, be pastovios gyvenamosios vietos, nemokantys kalbos tos šalies, kurioje buvo išnaudojami, vieniši). Dažniausiai prekybai žmonėmis asmenys verbuojami Lietuvos didmiesčiuose.

2021 m. ikiteisminiuose tyrimuose buvo pareikšti įtarimai 33 asmenims ir 1 įmonei. Pastebima tendencija, kad dažniau prekybos žmonėmis nusikaltimai daromi turint tikslą nukentėjusiuosius

¹ Vyriausybės nutarimas priimtas įgyvendinant 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos. Nustatyta, kad vidaus reikalų ministras skiria Lietuvos Respublikos nacionalinį pranešėją kovos su prekyba žmonėmis klausimais. Nacionalinis pranešėjas renka ir skelbia statistinius duomenis ir kitą informaciją apie prekybos žmonėmis situaciją ir kovos su prekyba žmonėmis priemones bei veiksmus, analizuoja ir vertina prekybos žmonėmis tendencijas ir kovos su prekyba žmonėmis rezultatus, rengia pasiūlymus dėl tolesnės Lietuvos Respublikos pažangos kovoiant su prekyba žmonėmis ir juos teikia vidaus reikalų ministrui bei Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisijai, atstovauja Lietuvai ES nacionalinių pranešėjų tinkle ir teikia informaciją apie kovos su prekyba žmonėmis situaciją Lietuvos Respublikoje ES kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriui.

išnaudoti priverstiniam darbui (12 įtarimų) ar nukentėjusiais naudojamasi siekiant gauti jų socialines pašalpas ar nukentėjusiojo vardu paaimti greituosius kreditus.

Asmenys, kuriems 2021 m. pareikšti įtarimai dėl nusikalstamų veikų, susijusių su prekyba žmonėmis, veikė ne tik Lietuvos Respublikos teritorijoje, bet ir užsienio valstybėse.

Teismų sprendimų apžvalga

2021 m. Lietuvos pirmosios instancijos teismams buvo perduotos 5 baudžiamosios bylos dėl prekybos žmonėmis (44 proc. mažiau negu 2020 m., kai buvo perduotos 9 baudžiamosios bylos).

2021 m. Lietuvos pirmosios instancijos teismuose buvo išnagrinėta 19 bylų ir nuteisti 43 asmenys (išnagrinėta 4 kartus daugiau bylų nei 2020 m., kuriais buvo išnagrinėtos 5 bylos; nuteista 2,5 karto daugiau prekeivių žmonėmis; nuteistiesiems skirtos laisvės atėmimo bausmės (nuo 1 metų ir 10 mėnesių iki 15 metų trukmės).

2021 m. vykdytos kovos su prekyba žmonėmis priemonės ir veiksmai

Daugiausia kovos su prekyba žmonėmis priemonių ir veiksmų buvo vykdoma pagal Kovos su prekyba žmonėmis 2020–2022 metų veiksmų planą.

Kompleksinei socialinei pagalbai teikti prekybos žmonėmis aukoms 2021 m. skirta 300 tūkst. eurų iš valstybės biudžeto (25 proc. daugiau lėšų nei 2020 m.); 2022 m. *skirta 300 tūkst. eurų*.

Pagalba organizuota 247 asmenims, nukentėjusiems ar galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis (19 proc. daugiau asmenų nei 2020 m., kuriais pagalba suteikta 208 asmenims);

Suteikta 52 proc. daugiau pagalbos priemonių nei 2020 m. (daugiausia šių: socialinių įgūdžių ugdymas ir palaikymas, aprūpinimas būtinaisiais daiktais, pagalba ieškant darbo ar įsidarbinant, teisinė pagalba ir laikinas apgyvendinimas).

Konsulinė pagalba nukentėjusiems ar galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis suteikta 8 Lietuvos piliečiams, iš jų 4 – ir neatlygintina materialinė pagalba (skirta 793 eurų laikinam apgyvendinimui, sugrįžimo į Lietuvą organizavimui ir kt.), vaiko teisių apsaugos specialistų pagalba (suteikta 1 vaikui, galimai išnaudotam nusikalstamoms veikoms (vagystėms) Norvegijoje).

Kovos su prekyba žmonėmis priemonės vykdė 35 savivaldybės.

2021 m. Migracijos departamentas išdavė 5 leidimus laikinai gyventi bendradarbiaujančioms su ikiteisminio tyrimo įstaiga ar teismu prekybos žmonėmis arba priverstinio darbo aukoms (2 Kenijos, 2 Kolumbijos ir 1 Tadžikistano pilietis).

2021 m. kvalifikaciją kėlė 1 557 specialistai ir teisėsaugos pareigūnai nacionaliniu ir tarptautiniu lygmenimis organizuojuose mokymuose (65 proc. daugiau nei 2020 m.).

Igyvendinti 2021 m. teikti pasiūlymai (*Vyriausybės 2021 m. balandžio 7 d. pasitarimo protokolo Nr. 19 1 kl.*): Policijos departamentas atliko sociologinį tyrimą ikiteisminių tyrimų skaičiaus mažėjimo (nepradėjimo) priežastims išsiaiškinti (tyrimas baigtas 2022 m. balandžio 1 d.); siekiant didinti visuomenės informuotumą apie prekybos žmonėmis problematiką, VRM nuotolinėje mokymų platformoje (<https://pzmokymai.vrm.lt/>) sukaupia prevencinę medžiagą; organizuotas savivaldybių kovos su prekyba žmonėmis koordinatorių neformalaus bendradarbiavimo tinklo susitikimas.

Pasiūlymai dėl tolesnės pažangos kovoje su prekyba žmonėmis (pateiktas patikslintas Vyriausybės pasitarimo protokolo projektas, darbo tvarka suderintas su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Užsienio reikalų ministerija, Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Policijos departamentu prie VRM, Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie VRM ir Lietuvos savivaldybių asociacija). Siūloma:

- Vidaus reikalų ministerijai ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, bendradarbiaujant su Lietuvos savivaldybių asociacija, iki 2022 m. gruodžio 31 d. patvirtinti pavyzdinį kovos su prekyba žmonėmis savivaldybėje tvarkos aprašą, siekiant įtraukti savivaldybes į kovos su prekyba žmonėmis koordinavimą;
- Užsienio reikalų ministerijai organizuoti prevencines priemones užsienio lietuvių bendruomenėse, kuriose 2021 m. buvo nustatyti nukentėję nuo prekybos žmonėmis Lietuvos

Respublikos piliečiai – Jungtinės, Ispanijos ir Norvegijos Karalystėse, Airijos Respublikoje;

- Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai užtikrinti informacijos prekybos žmonėmis sklaidą, patyčių ir smurto prevencijos tikslinių prevencinių priemonių bendrojo ugdymo mokyklose organizavimą ir tobulinti pagalbos mokiniui specialistų, dirbančių mokykloje, kompetencijas prekybos žmonėmis prevencijos srityje;
- Lietuvos policijai ir Valstybės sienos apsaugos tarnybai prie VRM užtikrinti glaudesnį bendradarbiavimą su nevyriausybinėmis organizacijomis, siekiant sumažinti atotrūkį tarp teisėsaugos institucijų pripažintų nukentėjusių asmenų ir nevyriausybinių organizacijų nustatytų asmenų kaip galėjusių nukentėti nuo prekybos žmonėmis;
- Siūlyti Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisijoje, sudarytoje Vyriausybės 2016 m. rugpjūčio 11 d. nutarimu Nr. 758 „Dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo“, dalyvaujančioms institucijoms pagal kompetenciją užtikrinti prekybos žmonėmis prevencinių priemonių organizavimą ir įgyvendinimą į Lietuvos Respubliką atvykstantiems Ukrainos piliečiams iki karinės agresijos Ukrainoje pabaigos.

Papildoma informacija. 2022 m. kovo 17 d. vyko neeilinis Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisijos² posėdis, skirtas galimoms prekybos žmonėmis grėsmėms atvykstantiems Ukrainos piliečiams įvertinti ir reikalingoms prevencinėms priemonėms aptarti dėl prekybos žmonėmis pavojų.

2022 m. gegužės 11 d. Europos Komisija paskelbė Bendrą kovos su prekyba žmonėmis planą, skirtą mažinti prekybos žmonėmis rizikas, kylančias iš Ukrainos dėl karo į ES atvykstantiems asmenims. ES kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriaus, bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis ir ES agentūromis, parengtas planas apima atvykstančių žmonių informavimą, specialių pagalbos linijų steigimą, mokymus pirmosios grandies pareigūnams, kaip atpažinti aukas, koordinuojamus darbo patikrinimus didelės rizikos sektoriuose, padedant Europolui, vykdoma sustiprinta rizikos, kylančios ne internetu ir internete, stebėseną ir kitas priemones. Valstybėms narėms pateiktos konkrečios rekomendacijos dėl priemonių, siekiant apsaugoti karo pabėgėlius nuo prekybos žmonėmis pavojų, kurias aptarti planuojama Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisijos posėdyje.

Dalykinio vertinimo išvada. Siūlome atsižvelgti į Lietuvos Respublikos nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimais pateiktą informaciją apie kovos su prekyba žmonėmis situaciją.

Patikslintą Vyriausybės pasitarimo protokolo projektą aptarti tarpinstituciniame pasitarime.

Klausimą svarstyti Vyriausybės pasitarime, papildant informacija apie kovos prekyba žmonėmis situaciją karo Ukrainoje kontekste.

Viešojo valdymo grupės patarėja

Asta Klapatauskienė

tel. 8 706 63863, el. p. asta.klapatauskiene@lr.lt

² Komisija sudaryta Vyriausybės 2016 m. rugpjūčio 11 d. nutarimu Nr. 785 „Dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo“